

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/286407129>

English School Theory of International Relations: Its Origins, Concepts, and Debates

Article in *Uluslararası İlişkiler* · March 2010

CITATION

1

READS

17

2 authors, including:

Balkan Devlen

Izmir University of Economics

13 PUBLICATIONS 25 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

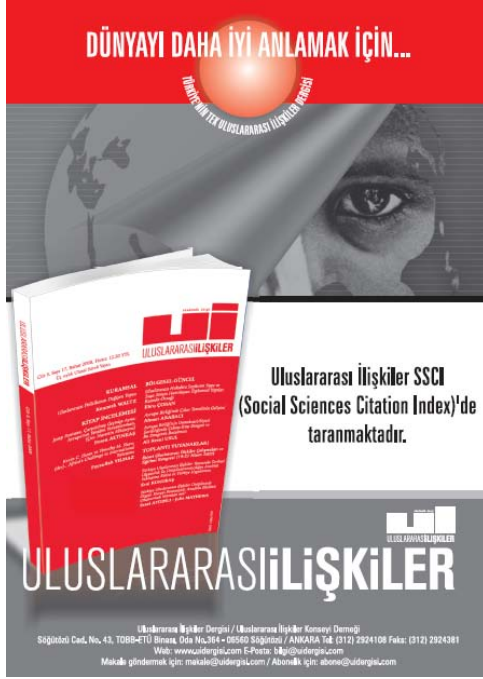

English School [View project](#)

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları

Balkan Devlen, Özgür Özdamar*

Yrd. Doç. Dr., İzmir Ekonomi Üniversitesi, Uluslararası
İlişkiler ve AB Bölümü

* Yrd. Doç. Dr., Bilkent Üniversitesi, Uluslararası
İlişkiler Bölümü

Bu makaleye atıf için: Devlen, Balkan ve Özdamar, Özgür, “*Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları*”, Uluslararası İlişkiler, Cilt 7, Sayı 25 (Bahar 2010), s. 43-68.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayımlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

Uluslararası İlişkilerde İngiliz Okulu Kuramı: Kökenleri, Kavramları ve Tartışmaları

Balkan DEVLEN ve Özgür ÖZDAMAR*

ÖZET

Bu makale uluslararası ilişkilere kuramsal yaklaşımlardan biri olan İngiliz Okulu'nu tanıtmayı ve değerlendirmeyi amaçlamaktadır. İngiliz Okulu'nun ne olduğunu anlatmak için, öncelikle Okul'un kökleri, kurucuları, ontolojik ve yöntembilimsel duruşu tanıtılmış ve tartışılmıştır. Daha sonra Okul'un özünü oluşturan temel argümanlar belirlenmiş ve kurucularının tartıştıkları önemli sorular ele alınmıştır. Makalenin ikinci bölümünde ise, Okulun ikinci nesli diyebileceğimiz kuramcıların ürettikleri normatif ve yapısalcı eserlere ve tartışmalara yer verilmiştir. Sonuç olarak makale Okulun hem normatif hem de analitik analizlere imkân sağladığı için bir 'büyük kuram' potansiyeline sahip olduğunu iddia etmektedir.

Anahtar Kelimeler: İngiliz Okulu, Uluslararası İlişkiler Teorileri, Martin Wight, Hedley Bull, Barry Buzan, Uluslararası Toplum.

English School Theory of International Relations: Its Origins, Concepts, and Debates

ABSTARCT

This article introduces and evaluates the English School of international relations theories. First we discuss the School's roots, traditions, founding fathers and its ontology and methodology. Then the main arguments of the English School (ES) that constitute its core tenets and the grand questions that the founding fathers discussed are presented. In the second part, the two paths – normative and structural – taken by second generation ES scholars are discussed. This article argues that ES has a potential to be a 'grand theory' for the IR literature due to its rich theoretical background that allows both analytical and normative analyses.

Keywords: English School, IR Theory, Martin Wight, Hedley Bull, Barry Buzan, International Society.

* Balkan Devlen, Yrd. Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler ve AB Bölümü, İzmir Ekonomi Üniversitesi, İzmir. E-posta: balkan.devlen@ieu.edu.tr. Özgür Özdamar, Yrd. Doç. Dr., Uluslararası İlişkiler Bölümü, Bilkent Üniversitesi, Ankara. E-posta: ozgur@bilkent.edu.tr. Yazarlar hakemlere değerli yorumlarından dolayı teşekkür ederler. Yazar sırası alfabetik olarak verilmiştir.

Giriş

İngiliz Okulu, uluslararası ilişkiler yazınının en zengin kuramsal kaynaklarından biri olmasına rağmen hak ettiği ilgiyi yeterince görmediği düşünülen bir yaklaşımdır. 1940'lardan 1970'lere gerçekçi ve yeni-gerçekçilerin hâkim olduğu yazında sonraki on yıllarda çoğunlukla liberallerin katkıları izlendi. Ancak son yirmi yılda inşacılığın bir kuram olarak yükselmesi İngiliz Okulu'na olan ilgiyi de arttırdı. İnşacıların adeta yeniden keşfettikleri uluslararası ilişkilerin “toplumsal” özelliği İngiliz Okulu içerisinde yaklaşık yarım yüzyıllık gelişmiş ve oturmuş bir tartışma idi. Bu sayede yeniden okunan İngiliz Okulu, güçlü tarihsel, felsefi ve kuramsal temelleri yüzünden, en azından Avrupa akademisinde, hem kuramsal hem görgül analiz için çok tercih edilen bir yaklaşım haline tekrar geldi.

İngiliz Okulu, kuramsal olarak çok zengin bir temele dayanır; gerçekçilik (*realism*), akılcılık (*rationalism*) ve devrimcilik (*revolutionism*) geleneklerinin üçünü de sentezleme becerisini gösterip özgün bir çerçeve yaratabilen tek yaklaşımdır;¹ bu sayede günümüz uluslararası ilişkilerinin hem analitik hem de normatif taraflarını çözümleme becerisine sahip bir araç olarak öne çıkar.² Ayrıca Okul'un orijinal katkısı olan “uluslararası toplum” kavramını ortaya atarak, günümüz uluslararası ilişkilerinin anlaşılmasına büyük katkılarda bulunur.

¹ İngiliz Okulu yazınında “Grotian rationalism” olarak geçen akılcılık, iktisat ya da epistemoloji yazınlarındaki “*rationalism*” ile karıştırılmamalıdır. Grotiuscu akılcılık, hukuk yazınındaki ilahi hukuk, pozitif hukuk ve pozitif tabii hukuk üçlü tartışmasında sonuncusuna yakındır. Buradaki anlamıyla “*rationalism*”, akli bilginin tek kaynağı olarak kabul etmez. Hukukun kaynağının hem sosyal olayların ve ilişkilerin gözlemi hem de bunların usavurum yoluyla çözümlenmesi anlamına gelmektedir. Bu makalede kullanılan akılcılık anlattığımız Grotiuscu akılcılığa karşılıktır. Öte yandan “devrimcilik” de Türkçedeki günlük politikadaki anlamıyla anlaşılmalıdır. Buradaki devrimcilikten kastımız Kantçı devrimciliktir. Ancak bu terimlerin uluslararası ilişkiler yazınındaki anlamlarıyla da Türkçeye yerleşmesi umuduyla Türkçelerini kullanmayı yeğledik. İngiliz Okulu hakkındaki Türkçedeki ender eserlerden birinde, Nuri Yurdusev, akılcılık için “makuliyetçilik”, devrimcilik için de “radikalizm” terimlerini kullanmayı uygun bulmuştur. Daha fazla bilgi için bkz. Nuri Yurdusev, “Uluslararası İlişkiler Öncesi”, *Devlet Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, Atilla Eralp (der.), İstanbul, İletişim Yayınları, 1996, s. 47-51.

² Martin Wight'ın ortaya koyduğu ve İÖ kuramcılarının kullandığı bu üçlü sınıflandırmanın kendine özgü bir sınıflandırma olduğu unutulmamalıdır. Yani siyasal düşünceler tarihi genel perspektifinden ele alındığında bu sınıflandırma tikel bir yorumdur ve tartışmaya açıktır. Örneğin epistemoloji yazınında tartışılan akılcılık genelde Kantçı akılcılıktır. Genelde hukuk felsefesi yazınında Kantçılık “*rational natural law*”, Grotius ise tabii hukuk geleneği içinde görülür. Yani, aslında esnek bir sınıflandırma içerisinde hem Grotius hem de Kant genel tabii hukuk sınıflandırması içindedirler. Ancak İÖ'nün özgün sınıflandırmasına göre Grotius akılcılık, Kant ise devrimcilik akımı içinde ele alınmaktadır. Martin Wight gibi Kantçı felsefeyi “devrimci” olarak yorumlamak çok rastlanan bir örnek değildir. Martin Wight ve İngiliz Okulu'nun “devrimci” sınıflandırmasının, Kantçı felsefenin devletlerin ve bireylerin sahip olduğu üçüncü bir hukuk alanı olarak kabul ettiği kozmopolitan hukuk anlayışı, evrensel insan haklarına ve cumhuriyetçiliğe vurgu yapan idealizmi, başka devletler içinde yaşayan ortak çıkarlara sahip kitlelerin ortak hareketine sıcak bakması ve devrimlerin dünya tarihine önemli etkileri konusundaki önermeleri nedenleriyle ortaya atıldığını söyleyebiliriz. Bu konuda özgün kaynaklar için Immanuel Kant'ın *Perpetual Peace: A Philosophical Sketch* (1795), *The Idea of a Universal History with a Cosmopolitan Purpose* (1784) ve Hugo Grotius'un *De Jure Belli ac Pacis* (1625) incelenmelidir. Ayrıca, İngiliz Okulu ve Martin Wight'ın neden bu sınıflandırmayı yaptığını daha ayrıntılı incelemek için bakınız: Hedley Bull et al. Der. *Hugo Grotius and International Relations*, Oxford, Clarendon Press, 1990; Hedley Bull, “The Grotian Conception of International Society”, Herbert Butterfield ve Martin Wight (der.), *Diplomatic Investigations*, Londra, Allen and Unwin, 1966; Martin Wight, *International Theory: the Three Traditions*, Gabriele Wight ve Brian Porter (der.), Leicester, Leicester University Press, 1991.

Bu makalenin ilk kısmında İngiliz Okulu'nun başlangıcı, felsefi ve kuramsal kökenleri ve kısaca ontolojik ve yöntembilimsel duruşu tartışılmaktadır. Burada amacımız İO'ya yeni başlayanlara okulun nereden geldiğini ve ne olduğunu kısaca anlatabilmektir. İkinci bölümde Okul'un kurucusu saydığımız dört önemli düşünürün üzerine en çok eğildikleri sorunlar tartışılmıştır. Üçüncü ve son bölümde ise, Okul geleneğinden gelen son dönem temsilcilerin gittiği iki değişik kuramsal yol ve bunların Okul'u ne gibi mecralara taşıyabileceği tartışması yapılmıştır.

İngiliz Okulu: Başlangıç, Kökler, Ontoloji ve Yöntem

İngiliz Okulu II. Dünya Savaşı sonrası dönem İngiltere'sinde ortaya çıkmış bir uluslararası ilişkiler kuramıdır. Kuramın temellerini Britanya Uluslararası Politika Kuramı Komitesi'nde çalışan Herbert Butterfield, Martin Wight, Adam Watson ve Hedley Bull atmıştır diyebiliriz. Özellikle Martin Wight'ın Londra İktisat Okulu'nda verdiği ve Komite yayınlarından bastırıldığı dersleri hem İngiltere içinde hem de dışında birçok uluslararası ilişkiler öğrencisini etkilemiştir. Okulun kendi başına bir kuram haline gelmesine en önemli katkıyı diğer üç akademisyenin eserlerini temel alan, Wight'ın ölümünden sonra bunları düzenleyip yayınlayan ve kendi katkılarıyla geliştirerek kuramsallaşmayı sağlayan, aslen Avustralyalı, Hedley Bull yapmıştır. İngiliz Okulu ile ilgili ilginç bir nokta da şudur: 1940'ların ortasından 1980'lere kadar geçen süreçte bu dört akademisyen de "İngiliz Okulu" terimini geliştirdikleri çerçeve için kullanmamışlardır. Ayrıca İngiliz Okulu, İngiltere'de çalışan tüm Uİ kuramcılarını da içermez. E. H. Carr, C. A. W. Manning ve F. S. Northedge gibi önemli İngiliz kuramcılar hem Okul çerçevesinde değerlendirilmez hem de Komite'nin çalışmalarına katılmamışlardır.³

İngiliz Okulu'nun, diğer Uİ kuramları ile karşılaştırıldığında belki en önemli özelliği eklektik yapısıdır. Yani Okul, birden fazla dünya görüşünü içerir ve bunları birleştirip kullanır. Daha başlangıçta, İO'nun kurucusu kabul edilen Martin Wight tarih boyunca insanlığın uluslararası ilişkiler davranışını betimleyen üç geleneksel okulun da önemini ve kendi siyasal düşüncesine katkısını belirtmiştir.⁴ Bunlar Makyavelci (ya da Hobbescu) gerçekçilik, Grotiuscu akılcılık ve Kantçı devrimciliktir. Makyavelciler uluslararası ilişkileri çatışma açısından incelerken Kantçı devrimciler değişik devletlerde yaşayan insan gruplarının veya sınıfların ortak çıkar, fikir ve ideolojiler çerçevesinde hareket edebileceğini iddia eder. İO bu iki geleneksel bakış açısı ile doğrudan ilgilidir ve bunların bazı varsayım ve önermelerinden yararlanmıştır.

Öte yandan Grotiuscu akılcılık diğer iki çerçevenin 'arasında' bir yerde durur ve İO kendini daha çok bu gelenekten görür. Hollandalı 17. yüzyıl hukuk felsefecisi Hugo Grotius'tan esinlenen bu akımın 20. yüzyıldaki temsilcileri Uİ'de devletlerin yarattığı bir toplumdan (ya da uluslararası toplumdaki) söz ederler. Grotiuscuların ana varsayımı devletlerin esasında potansiyel olarak 'dayanışmacı' (solidarist) oldukları ve bu durumun hukukun uygulandığı bir uluslararası toplum yarattığıdır.⁵ Bull ve Wight, Grotiusçu ge-

³ Chris Brown, *Understanding International Relations*, Houndmills, Mcmillan, 1997, s. 52.

⁴ Wight, "International Theory: The Three Traditions".

⁵ Bull, "The Grotian Conception of International Society".

leneğin Makyavelci ve Kantçı yaklaşımların arasında bir duruşu olduğunu iddia etmiş ve İO'nu da bu çerçevede kurmuşlardır.⁶ Grotiuscular hem gerçekçilerin dünya siyasetini devletlerin çatışmasının belirlediği fikrine katılmazlar, hem de devrimcilerin ütopyacı yaklaşımlarını eleştirirler. Tersine Grotiuscular uluslararası politikayı “devletler toplumu” ya da “uluslararası toplum” çerçevesinde tanımlarlar. İO kuramcıları devletleri uluslararası sistemin temel oyuncularını olarak kabul ettiklerinden gerçekçilere, devrimlerin dünya siyasetine etkilerini kabul ettikleri için de Kantçı devrimcilere yakındırlar. Ancak İO ne devletlerarası sabit çatışma halini (Makyavelciler gibi) ne de devletlerarası çıkarların tam uyuşabileceğini (Kantçılar gibi) kabul eder. İO'na göre uluslararası toplum çatışma ve işbirliğinin bir arada gözlemlenebildiği bir sosyal ve ekonomik ilişkiler bütünüdür. Uİ kuramcılarının gözlememesi gereken de budur.⁷

İO'nun ontolojik temelleri de bu görüşü yansıtır.⁸ Okul tartışmaya yer bırakmayacak şekilde devlet-merkezci bir analiz çerçevesi kullanır. Bu en azından bu, Okul'un kuruluşu ve gelişimi süresince böyledir. Uluslararası siyaset, devletlerin stratejik etkileşimlerinin bir sonucudur ve her ne kadar uluslararası toplumun önemi kabul edilse de araştırmacılar devleti analizlerinin temelini oturtmuşlardır. Her ne kadar İO kuramcıları açık ontoloji tartışmasına girmemişlerse de yapıtlarından kuramın ontolojik sınırlarını sonradan çıkartmaya çalışan akademisyenler olmuştur.⁹ Richard Little'a göre İO yazınında çok fazla yer almış “devletler-sistemi” kavramı önemli bir başlangıç noktasıdır. Wight'a göre devletler-sistemi açık ve sınırları belirsiz bir sistemdir. Buna göre devletler-sistemleri genişleyip daralabilirler ve bu anlamda kapalı değil açık sistemlerdir.¹⁰ Örneğin tüm dünyaya yayılmış II. Dünya Savaşı sonrası oluşan bir sistem bile SSCB'nin aniden çökmesiyle sonlanabilmiştir. Bu tip son noktaya kadar genişlemiş sistemlerin bu noktaya ulaştıktan sonraki davranışları da İO kuramcılarının tartıştığı başka bir sorundur. Analiz birimi tartışmasında İO kuramcıları devletin yanı sıra “uluslararası emperyal sistemler” kavramını da de yazına kazandırmışlardır. Watson, Wight ve Bull bir politik örgütlenme biçimi olarak emperyal sistemlerle ilgilenmişler ve bunların devletler-sistemleriyle paralel var olabileceklerini iddia etmişlerdir.¹¹ Klasik örnek, Helen şehir devletleri zamanında hüküm süren Pers İmparatorluğudur.¹²

⁶ Martin Wight, “Why Is There No International Theory?”, Herbert Butterfield ve Martin Wight (der.), *Diplomatic Investigations*, Londra, Allen and Unwin, 1966.

⁷ Hedley Bull, *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, Londra, Macmillan, 1977, s. 26-27.

⁸ Bu makaledeki amacımız doğrultusunda ontoloji (varlıkbilim), gözlemlenmesi gereken şeyler, bir kuramda tartışılan ana konular, analiz birimleri ve bu birimlerin sınırları olarak tanımlanabilir.

⁹ Richard Little, “Neorealism and the English School: A Methodological, Ontological, and Theoretical Reassessment”, *European Journal of International Relations*, Cilt 1, Sayı 1, 1995, s. 9-34. s. 18; Richard Little, “International System, International Society, and World Society: A Re-Evaluation of the English School”, B.A Roberson (der.), *International Relations Theory*. Londra, Pinter, 1998.

¹⁰ Martin Wight, “Systems of States”, Hedley Bull(der.), 1977, Leicester, UK: Leicester University Press.

¹¹ Adam Watson, “Hedley Bull, State Systems, and International Studies”, *Review of International Studies*, Cilt 13, Sayı 2, 1987, s. 147-153; Wight, *Systems of States*; Bull, *The Anarchical Society*.

¹² Wight, *Systems of States*.

İO'nun ontolojisinde önemli bir yer tutan başka bir tartışma da uluslararası sistemlerin nasıl uluslararası toplumlara dönüştüğüdür. Tartışma, sadece ortak amaç, çıkar ve kuralların bir toplum yaratmaya yetip yetmeyeceği sorusu etrafında dönmüştür. Buradaki önemli nokta, Martin Wight ve Herbert Butterfield gibi Hıristiyanlığı ve dini uluslararası ilişkilerin önemli bir parçası gören kuramcılarının ortak kültür olmadan sadece çıkarların, amaçların ve hukukun bir toplum yaratamayacağı iddiasıdır.¹³ Bu tartışma yoğun olarak 15. yüzyıl sonrası dönemde Avrupa devletleri ve Osmanlı İmparatorluğu ilişkilerine odaklanmıştır. 15. yüzyılın ortasından itibaren Osmanlılar Avrupa Devlet sistemi için büyük bir tehdit haline gelmiş, bir noktada kıtanın dörtte birini kontrol altına almış, Avrupa devletleri ile yoğun ilişkilere, özellikle de güç dengesi siyasetine, girmiştir. Ortak kurallar, kurumlar ve diplomatik yapılaşmalar bu dönemde iki taraf arasındaki ilişkileri belirlemiştir. O zaman Osmanlı İmparatorluğu'nun Avrupa Devlet Toplumunun bir oyuncusu olduğunu söyleyebilir miyiz? Martin Wight bu soruya hayır yanıtı vermiştir. Çünkü toplumlar ortak bir kültürün ürünüdürler. Hıristiyan Avrupa ve Müslüman Osmanlılar bir toplum oluşturamazlardı. Öte yandan Bull ve Watson, Wight'ın bu savına yakın durmakla birlikte son tahlilde bu ilişkinin "gevşek" bir tür uluslararası toplum yarattığını kabul etmişlerdir.¹⁴ Kuramsal bir çözüm olarak Grotius'un uluslararası toplumun iç ve dış halkaları olduğu iddiası ve Hıristiyan dünyayı simgeleyen iç halkanın yanında Osmanlıların da toplumun dış halkası olarak değerlendirilebileceği kabul edilmiştir.¹⁵ Bu tartışma günümüzde Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne üyeliği konusunda AB'nin yakın zamanda birincil, ikincil ve üçüncül halkalar halinde örgütleneceği ve Türkiye'nin ancak üçüncüde kendine yer bulabileceği iddiasına çok benzemektedir. İngiliz Okulu kendisini etkileyen üç dünya görüşünü açıkça belirtip tartışmasına rağmen, ontolojik pozisyonuna fazla eğilmemiş ve bu anlamda sonradan gelen kuramcılara açık bir kapı bırakmıştır. Belki de 1990 sonrası dönemde devlet-merkezci analizden kaçınan kuramcılarının bile kendilerini Okul'dan saymaları bu açık kapının yarattığı avantajlardandır. Bir kuramın oluşup gelişmesinde hayati yeri olan teme argümanlar ise Okul içinde ontolojiden biraz daha açık tartışılabilmiştir.

Temel Argümanları

Bir kuramın temel argümanları¹⁶ o kuramın gelişmesi ve gerçek dünyaya dair önermeler yaratabilmesi için çizilen sınırları belirler. Kuramın gerçek dünyadaki gözlemlenebilen ilişkilere dair önermeleri (hipotezleri) bu temel argümanlardan mantıksal olarak türetilmelidirler; yani önermeler bu kavramlarla çatışamaz. Bu anlamda bir kuramın varsayımsal temeli, onun "anayasası" gibidir.¹⁷ İngiliz Okulu'nun temellerini Okul'un en önemli kuru-

¹³ Wight, *Systems of States*; Herbert Butterfield, *Christianity, Diplomacy, and War*, Londra, Epworth, 1953.

¹⁴ Bull, *The Anarchical Society*; Watson, *State Systems, and International Studies*.

¹⁵ Richard Little, *Neorealism and the English School*.

¹⁶ Bahsettiğimiz "temel argüman" kavramı pozitivist bilim felsefesi yazınındaki "aksiyom" terimine benzer bir anlamda kullanılmaktadır. İO kuramcıları daha çok tarihsel/klasik analizi tercih ettikleri ve felsefi olarak pozitivistime uzak durdukları için bu makalede temel argüman terimi aksiyoma tercih edilmiştir.

¹⁷ Patrick James, *International Relations and Scientific Progress: Structural Realism Reconsidered*, Columbus, Ohio State University Press, 2002.

cuları kabul ettiğimiz Martin Wight ve Hedley Bull'un eserlerinden çıkarabiliriz. Okul'un kuruluş aşamasında kabul edilen bu temeller, kendinden sonra gelen çalışmalara ışık tutmuş ve görgül çalışmaların sınırlarını belirlemiştir. Araştırmalarımızda tespit ettiğimiz, İngiliz Okulu'nun temelini oluşturan dört temel argümanı aşağıdaki gibidir:¹⁸

1. Uluslararası ilişkilerin birincil oyuncuları egemen devletlerdir (Şehir devleti ya da ulus-devletler).¹⁹
2. Uluslararası ilişkilerde, iki ya da daha fazla devletin aralarında ilişki olduğu ve birbirlerinin kararlarına yeterince etki edebildikleri sürece, bir devletler-sistemi vardır.²⁰
3. Uluslararası sistem anarşiktir. Anarşi ortak hükümet olmaması anlamına gelir.²¹
4. Uluslararası sistemde devletler, ortak çıkarları ve değerleri çerçevesinde kendilerini sınırladığını düşündükleri ilişkileri düzenleyen ortak kurallar ve birlikte yürütülen kurumların oluşturduğu bir "uluslararası toplum" içinde var olurlar.²²

Bu temel argümanlar İO için belirleyici bir statüye sahiptirler, kuramın özünü oluştururlar.²³ Bu argümanlarla açıkça çelişen önermeleri içeren çalışmalar Okul'un dışında sayılmalıdır. Bu dört belirleyici statüye sahip argümanı incelediğimizde Okul'u etkileyen yaklaşımların etkileri rahatlıkla gözlenebilir. Martin Wight'ın özellikle erken dönem eserleri Amerikan gerçekçileri ile çok benzer özellikler gösterirler. I. ve III. argümanlar buna örnektir. Hem Wight hem de Bull için devletler uluslararası politikanın ana oyuncularıdır. Martin Wight, *Power Politics* eserinde dünya politikasının devletler ya da "güçler" tarafından yönlendirildiğini savunur. Bu, Wight'ın betimlediği üç ana yaklaşım arasında gerçekçilerden en etkilendiği noktalardan biridir. Hatta Wight, gerçekçi yaklaşımın devlet ve güç politikasını, akılcılık ve devrimcilik gibi diğer iki okula göre çok daha iyi anlattığını savunmuştur: "Modern insan genelde devlete, kilise, sınıf veya herhangi başka bir uluslararası bağdan daha fazla sadakat göstermiştir. Güç, dış bağlamda, modern egemen bir devlettir ve aynı zamanda bugün insanoglunun uğruna savaşıacağı en üst sadakat olarak da tanımlanabilir."²⁴ Hedley Bull da aynen Wight gibi devletleri uluslararası ilişkilerin analizinin odağına oturtmuş ve her türlü ütopyacılığı reddetmiş ve dünya hükümeti, yeni ortaçağcılık, bölgeselcilik ve değişim için devrimcilik gibi yaklaşımları eleştirmiştir.²⁵

¹⁸ Balkan Devlen, Patrick James ve Özgür Özdamar, "The English School, International Relations and Progress", *International Studies Review*, Cilt 7, 2005, s.171-197.

¹⁹ Bull, *Anarchical Society*; Martin Wight, *Power Politics*, Hedley Bull ve Carsten Holbraad (der.), Londra, Penguin, 1986, 2. baskı.

²⁰ Bull, *Anarchical Society*; Wight *Systems of States*.

²¹ Bull, *Anarchical Society*; Wight *Power Politics*

²² Bull, *Anarchical Society*; Wight *Power Politics*; Wight *Systems of States*.

²³ İngiliz Okulu kökenlerini incelediğimizde temel argüman niteliğine benzer bir "dünya toplumu" kavramından da söz edilebilir. Gerçekten de dünya toplumu kavramı Okul'un tüm kurucuları tarafından tartışılmış ve uluslararası toplum kavramıyla olan ilişkisi tartışılmıştır. Ancak bu tartışma Okul içerisinde ortak ve kabullenilen bir kavramsallaştırmaya yol açmamıştır. Barry Buzan'ın (2004) da eleştirdiği gibi dünya toplumu kavramı çok muğlak ve gevşek bir biçimde kullanılmış; titiz bir tanımlanmamıştır. Bu yüzden dünya toplumu kavramı temel argümanlar kategorisinde değerlendirilmemiştir.

²⁴ Wight, *Power Politics*, s. 25. (Çeviren: makalenin yazarı)

²⁵ Bull, *Anarchical Society*; Stanley Hoffmann, "International Society." J. D. B. Miller ve R. J. Vincent (der.), *Order and Violence: Hedley Bull and International Relations*, Oxford, Clarendon Press, 1990.

İngiliz Okulu'nun saydığımız temel argümanlarından üçüncüsü de Bull ve Wight'ın gerçekçiliğe yaklaştıkları bir noktadır. İki kuramcı da, uluslararası sistemin doğasının anarşik olduğunu kabul ederek, Makavelcilerle uzlaşmışlardır. Wight, uluslararası sistemin anarşik olarak tanımlanmasının doğru bir yorum olacağını söyler.²⁶ Anarşiden kastı ise, ortak bir yönetime (hükümete) sahip olmayan birçok gücün varlığıdır. Wight, aynı gerçekçiler gibi, savaşların ana nedeninin uluslararası anarşi ve Hobbes'un tanımladığı 'korku' olduğu fikrine de katılır.²⁷ Ancak Wight, gerçekçilerin savaş ve çatışmanın uluslararası ilişkilerin kaçınılmaz ve daimi özelliği olduğu görüşüne katılmaz; Wight'a göre anarşi tam düzensizlik demek değildir, sadece ortak bir yönetimin olmadığı anlamına gelir.²⁸ Wight uluslararası ilişkilerde çatışma kadar işbirliğinin var olduğunu vurgular ve diplomasinin, uluslararası hukukun, örgütlerin güç politikalarını düzenlediğine işaret eder. Martin Wight, Hobbes'un uluslararası bir yönetimin olmayışı anlamında anarşiyi kabul etse de Uİ'de düzensizlik anlamındaki anarşiyi reddeder.

Hedley Bull da anarşi konusunda Wight'a yakın görüşler sunmuştur. Bull her ne kadar bazı anarşik özellikleri kabul etse de, Hobbes'un "herkesin herkesle savaşı" diye tanımladığı bir uluslararası politika anlayışını benimsemez.²⁹ Bull, modern uluslararası sistemin Hobbes'un doğal durumda tanımladığı toplumdan değişik olduğunu; devletlerin bireyler gibi değerlendirilemeyeceğini, gruplar ve bireyler arası düzenin sadece hükümetler tarafından sağlanmadığı ve aynı zamanda ortak çıkarların ve toplum düşüncesinin de düzeni sağlamaya yardım edebileceğini iddia etmiştir.³⁰ Bu yüzden Bull, eğer hayali bir toplumsal sözleşme öncesi insan grubunu uluslararası ilişkilerle karşılaştıracaksak, John Locke'un doğal durum tanımını daha uygun bulmuştur. Aynı Locke'un doğal durum tanımında olduğu gibi, bugünkü devletler sisteminde de yasaları yorumlayıp uygulayacak bir merkezi otorite olmadığından bunu topluluğun bireyleri yapmalıdırlar.

Değerlendirdiğimiz I. ve III. kavramlar İngiliz Okulu'nun gerçekçilik ve yeni gerçekçilik kuramlarına oldukça yakın olduğu varsayımlardır. Diğer ikisi ise *sui generis* kavramlar olup Okul'u diğer kuramsal yaklaşımlardan belirgin bir şekilde ayırır. II. Vtemel argümana göre uluslararası sistemler, devletler birbirlerinin davranışlarını hesaba katarak ilişkiye girdiklerinde, ortaya çıkan bir olgudur. Wight'a göre devletler-sisteminin iki olmazsa olmaz parçası vardır: a) Kendisini oluşturan politik birimler, yani devletler; b) Devletlerin etkileşimlerinin oluşturduğu iletişim ve ilişkinin sürekli ya da gözlemleyene göre sistematik olmasıdır.³¹ Hedley Bull da devletler-sistemini birbirleriyle ilişkisi olan, kararların birbirlerini etkilediği ve bir ölçüde bir bütünün parçaları gibi hareket eden devletlerin oluşturduğu bir olgu olarak tanımlamıştır.³² İki kuramcının vurguladığı önemli başka bir konu da, bu sistemin işleyebilmesi için devletlerin egemen olması gerektiğidir.

²⁶ Wight, *Power Politics*, s. 101.

²⁷ Ibid.

²⁸ Ibid. s. 105-106.

²⁹ Bull, *The Grotian Conception of International Society*, s. 52; Bull, *Anarchical Society*, s. 46-51.

³⁰ Bull, *Anarchical Society*, s. 46-49.

³¹ Wight, *Systems of States*, s. 22.

³² Bull, *Anarchical Society*, s. 10.

Yani, uluslararası devletler-sistemi, süzeren (*suzerain*: hükmeden) devletler-sisteminden farklıdır. Roma İmparatorluğu'nun "Barbar" devletlerle, Çin İmparatorluğu'nun süzeren devletleriyle olan ilişkisi bu sınıfta değerlendirilmemelidir. Tarihte birincil ve ikincil devletler-sistemleri ortaya çıkmıştır. Birincil sistemler egemen devletlerden oluşurken, ikincil sistemler genelde süzeren-devletler sistemleri tarafından meydana gelmişlerdir.³³

IV. temel argüman İO'nun en özgün kavramıdır diyebiliriz. Okul'un erken döneminde Martin Wight, devletlerin içinde hareket ettikleri bir uluslararası toplum olduğunu ve devlet adamlarının sadece güç çerçevesinde hareket edip doğruluk ve adalet gibi kavramları hiç dikkate almadıklarını varsaymanın bir aşırılık olacağını söyler. Wight, uluslararası sistemde çatışmalar kadar diplomasi, uluslararası hukuk ve örgütler bağlamında işbirliğinin de var olduğunu belirtir.³⁴ Ona göre yeryüzündeki diğer bütün toplumlardan daha kapsayıcı olduğu için uluslararası toplum başka hiçbir topluma benzemez. Öte yandan Bull, bu argümanı daha da sadeleştirmiş ve şu tanımlı yapmıştır: "Birbirleriyle ilişkilerinde kendilerini bağlayan belirli bir kurallar bütünü ve ortak örgütlerin yönetimini paylaşma anlamında belirli ortak çıkarların ve ortak değerlerin varlığının farkında olan devletler, bir toplum oluşturduklarında devletlerin toplumu (veya uluslararası toplum) ortaya çıkar."³⁵ Bull, Wight'ın üç geleneksel yaklaşım çerçevesi içerisinde, uluslararası toplum kavramına yaptığı vurgu ile en çok Grotiusculara yakın olduğunu ortaya koymuştur; Eserlerinde gerçekçilerin uluslararası ilişkiler anlayışını tamamen kabul etmemiş; Kantçı devrimcilikten (kozmpolitancılıktan) hoşnutsuzluğunu dile getirmiş ve sistemden ziyade toplumun çalışılması gerektiğini desteklemiştir. Bu dört ana temel argüman İngiliz Okulu'nun temel çerçevesini oluşturmuş ve günümüze kadar gelen çalışmaların çoğunun özünü belirlemiştir.

Son olarak İO'nun yöntembilimsel (metodolojik) duruşundan kısaca söz edebiliriz. İngiliz Okulu düşünürleri yöntem konusunu eserlerinde fazla tartışmamışlardır. Ancak neredeyse bütün İO üyelerinin eserlerinde klasik, tarihsel yöntemi kullandıklarını görürüz. Bu yüzden Uİ yazınındaki klasik-pozitivist analiz tartışmasında İO kuramcıları klasik tarafta değerlendirilmişlerdir. Richard Little böyle bir sınıflandırmanın yanlış olduğunu iddia eder.³⁶ Ancak adı geçen eserler incelendiğinde Watson ve Butterfield'ın tarihsel, Wight ve Bull'un da tarihsel ve felsefi çözümlenmeleri hep tercih ettikleri ve dört kurucunun da pozitivist yöntemlerden yararlanmadığı görülür. Kısaca İO kuramcıları pozitizme bir hayli uzak, klasik analize daha yakın durmuşlardır. Öte yandan, Wight'ın üç geleneğinden de yararlandıkları için, bu eklektik ontolojik duruş Okul'un üyelerinin her üç analiz düzeyinde de çalışabilmelerine olanak vermiştir.³⁷ Yani, sistemik, toplumsal ve dünya toplumu düzeylerinin her üçü de Okul düşünürleri tarafından analiz düzeyi olarak kullanılmaktadır.

³³ Wight, *Systems of States*; Bull, *Anarchical Society*.

³⁴ Wight, *Power Politics*, s. 29.

³⁵ Bull, *Anarchical Society*, s. 13.

³⁶ Little, *Neorealism and the English School*; Martin Hollis ve Steve Smith, *Explaining and Understanding International Relations*, Oxford, Clarendon Press, 1990.

³⁷ Little, *Neorealism and the English School*.

Kurucuların Tartıştıkları Sorunlar

Bu bölümde İngiliz Okulu'nun kuruluşunda bulunmuş dört önemli düşünürün üzerinde en çok tartıştıkları konuları inceleyeceğiz. Bu dört düşünür, yaklaşık çeyrek yüzyıllık (1959-1984) bir süre boyunca toplanan Britanya Uluslararası Politika Kuramı Komitesi'ne sırasıyla başkanlık eden, Herbert Butterfield, Martin Wight, Adam Watson ve Hedley Bull'dur.³⁸ İÖ gibi geniş ve üretken bir yazını bu kadar kısa bir makalede inceleyebilmek adına sadece bu düşünürleri en çok meşgul eden sorunların bir çözümlemesini yapmaya çalışacağız.

Dört kurucunun eserleri ele alındığında, şöyle kaba bir genelleme yapabiliriz: Her ne kadar benzer sorunlarla ilgilenseler de, Wight ve Bull daha çok kuramsallaşmaya, Watson ve Butterfield ise daha çok kuramın ele aldığı sorunların tarihsel yöntem kullanılarak görgül çözümlemelerine katkıda bulunmaya çalışmışlardır. Bu dört düşünürün de ilgilendikleri birincil konu devletler-sistemleridir. Bu sistemlerin nasıl geliştiği, nasıl daralıp genişlediği, özellikleri, sistem-anarşi ilişkileri erken dönem İÖ üyelerinin ana araştırma konusu olmuştur. Komite'nin toplantılarına başladığı ilk yıllarda diplomatik tarih çalışmalarına eğilme ve bu sayede "devletler-sistemi" diye adlandırılan yapıyı inceleme fikri, aslen bir tarihçi olan Herbert Butterfield tarafından gündeme getirilmiş ve diğer üyelere de benimsenmiştir. Klasik bir tarihçi olan Butterfield kuramsal ya da 'bilimsel tarih' çalışmalarından hiç hoşlanmadığını defalarca dile getirmesine rağmen, ironik bir biçimde, Komite'nin bu yola girmesinin önünü açmıştır.³⁹ Butterfield, 1964 yılında, Komite'de daha yeni başlayan devletler-sistemi çalışmalarının aslında Avrupa devletler-sisteminin genişlemiş bir halini incelediklerini "keşfetmiş" ve Komite üyelerine Avrupa sisteminin tamamen dışında var olmuş devletler-sistemlerini de incelemeyi önermiştir.⁴⁰ Bu öneriyi izleyenlerden Watson tarih boyunca değişik uygarlıkların yarattığı devletler-sistemlerini ve bu sistemlerin nasıl uluslararası toplumlara dönüştüğünü incelediği *The Evolution of International Society* kitabıyla konu üzerindeki en önemli eserlerden birini vermiştir.⁴¹ Bu kapsamlı ciltte Watson, Sümerlerden eski Yunan'a, Çin'den İslam uygarlığına çok geniş bir zaman aralığı ve coğrafyada ortaya çıkan devletler-sistemlerinin aktörler arası ilişkileri düzenleyerek anarşik yapının nasıl uluslararası toplumlara dönüştüğünü, tarihsel inceleme yöntemiyle açıklar. Watson, tarih boyunca oluşmuş sistemleri ekonomik ve stratejik baskıların bir arada tuttuğunu iddia ederek, bu sistemleri düzenleyen devlet topluluklarının da, düzenlemelerin derecesine göre bazen uluslararası toplumlar, bazen de Avrupa *grande république*'i⁴² ile Osmanlılar arasında olduğu gibi, daha sınırlı ancak bilinçli sosyal sözleşmeler meydana getirdiğini gösterir.⁴³ Bu önemli inceleme tarih boyunca ortaya çıkmış uluslararası toplumların genellenebilir özelliklerinin belirlenmesi açısından da çok

³⁸ Adam Watson, *The Evolution of International Society*, Londra ve NY, Routledge, 1992.

³⁹ C.T. McIntire, *Herbert Butterfield: Historian As Dissenter*, New Haven ve Londra, Yale University Press, 2004.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Watson, *The Evolution of International Society*.

⁴² Voltaire'in ortaçağ Latin Avrupası'nı tanımlamak için kullandığı bir terim.

⁴³ Watson, *The Evolution of International Society*, s. 312.

yardımcıdır. Örneğin birçok antik sistemde “hegemonik eğilim” (*hegemonic propensity*) gözlenebilir.⁴⁴ Yani sisteme dâhil aktörlerin kapıldığı ve sonunda sistemin emperyal, hegemonik ya da iki kutuplu kontrolüne yol açan bir hegemonik çekimden bahsedebiliriz. Örneğin Watson, Avrupa uluslararası toplumunda hegemonik kontrolün her zaman belirli derecelerde sistemin bir parçası olduğunu göstermiştir. Benzer şekilde bu inceleme; modern insanın ve akademinin egemen devletleri uluslararası toplumun tek önemli aktörü gibi görmeleri, tarih boyunca ve günümüzde ulus-devletten daha az egemenliğe sahip politik yapıların uluslararası ilişkiler açısından incelemeye değmeyeceği düşüncelerinin, Üİ’in anlaşılması açısından ne kadar yanlış olduğunu da gösterir. Tarih boyunca var olmuş imparatorluklar ve bunlara eklenmiş politik birimlerle olan ilişkileri incelendiğinde, bugünkü meşruiyet ve egemenlik anlayışlarımızın aslında sadece modern zamana ait bir anomali olduğu görülür.⁴⁵

Martin Wight’ın yapıtlarında ise ana soru “uluslararası toplum nedir?” olmuştur. Hem erken hem de geç dönem eserlerinde Wight bu soru ve getirdiği alt sorunlarla ilgilenmiştir. Wight’a göre uluslararası toplumu gerçekçilerin uluslararası sistemi ve devrimcilerin dünya toplumundan ayıran özellikleri vardır. Buna göre uluslararası toplum: 1) Örgütlemesini tamamlamış toplumların (devletlerin) baş aktörleri olduğu ve oluşturduğu istisnai bir toplumdur 2) Üye sayısı azdır 3) Üyeleri bireylerden daha heterojendir 4) Üyeleri politikalarını beka amacıyla oluşturan ölümsüz birimlerdir.⁴⁶ Wight, gerçekçilerin dünya politikasındaki değişimi güç dağılımı veya hegemon devletlerin iniş çıkışlarıyla açıklamalarına karşı kendi çözümlemesinin ortasına “toplum” kavramını oturtur. Toplumun en önemli kanıtı da uluslararası hukuktur. Bu toplumda güç dengesi, diplomasi ve hukuk sayesinde devam ettirilen ortak kurallar bütünü, Wight’ın ilk kez 1946’da yayınlanan *Power Politics* kitabından beri ana temasını oluşturmuştur diyebiliriz.

Wight bu çıkışıyla gerçekçilerin “sistemi” ve devrimcilerin “dünya toplumu” yerine Grotiuscu “uluslararası toplum” düzeyini yazına kazandırmıştır. Okul’un hem dışından hem içinden, bu üç analiz düzeyinin aralarındaki sınırların iyi çizilmediği ve aralarındaki ilişkinin tam belirtilmediği yönünde eleştiriler yapılmıştır. Bu tartışmayı çözmek bu makalenin sınırlarını aşmakla birlikte şunu iddia edebiliriz: İO, sistem, uluslararası toplum ve dünya toplumunun aynı anda hareket ettiğini kabul eder. Yani İO kuramcıları hem sistemik düzeyin aktörlere yapısal baskılarını (gerçekçilik), hem uluslararası toplum düzeyindeki kural ve aktörlerin önemini (akılcılık) hem de birey ve ulus-ötesi grupların dünya toplumu içindeki etkilerini (devrimcilik) kabullenir. Okul’a *via media* yakıştırmasının yapılmasının sebebi de budur.

Wight’ın sorduğu ikinci ana soru ise uluslararası toplumun sınırlarının ne olduğudur. Wight *Systems of States* ve *International Theory* eserlerinde bu soruya cevaplar bulmaya çalışır.⁴⁷ Tarih boyunca oluşmuş toplumların izini sürerek bunların etkilerinin halen görü-

⁴⁴ Ibid., s. 313.

⁴⁵ Ibid., s. 312-318.

⁴⁶ Wight, *Power Politics*, s. 105-107.

⁴⁷ Wight, *Systems of States* ve *International Theory*.

lup görülmediğini ve bir toplumun nasıl korunacağı ve devam ettirileceği kuramsal sorularını cevaplamaya çalışır. Ancak modern dünyada uluslararası toplum ne kadar oluşmuştur gibi sorulara verdiği cevaplar çok açık değildir. Ayrıca çok tartışılan bir iddiası da uluslararası toplumların, ortak çıkarlara rağmen, ortak kültür olmadan oluşamayacağıdır. Daha önce belirttiğimiz üzere bu önerme Hedley Bull ve Adam Watson tarafından fazla kabul görmemiştir. Wight'ın cevapları da tatmin edici değildir. Son olarak Wight, uluslararası toplumun varlığının, devletlerarası işbirliğine yol açıp açmadığını hemen her eserinde tartışmıştır.⁴⁸ Bu sorunun Wight için karşılığı şüphesiz evettir. Uluslararası toplum, ortak kültür, çıkarlar, normlar, kurumlar ve hukuk vasıtasıyla devletlerarası işbirliğinin artmasına büyük katkılarda bulunur.

Okul'un kurucularından en genci ve *The Anarchical Society* eseriyle yazını belki en çok etkilemiş olan Hedley Bull'un tartıştığı birincil soru ise "uluslararası sistemde düzen ne anlama gelir?" olmuştur. Bull, uluslararası ilişkilerde düzen var mıdır, ne anlama gelir ve nasıl korunur sorularına yoğunlaşmıştır. Bu anlamda Bull, diğer üç düşünürü göre uluslararası toplumların kökeni ve tarihiyle daha az, modern uluslararası toplumun şimdiki ve gelecekteki özellikleriyle daha fazla ilgilenmiştir. *The Anarchical Society* (Anarşik Toplum) eserinde, adından da anlaşılacağı gibi anarşik bir sistemde toplum nasıl oluşur sorusunu araştırır. Bull'a göre uluslararası sistem anarşik de olsa, ortak çıkarlar söz konusu oldukça bir düzen sağlanabilir. Bu anlamda Bull, Martin Wight'ın uluslararası toplumun sağlanması için ortak kültür gerekir argümanına da karşı çıkar ve sadece ortak çıkarların da bir düzen yaratabileceğini savunur. Eğer ortak kültür toplumun olmazsa olmaz bir özelliği olsaydı, Avrupa devlet sisteminde kökleri olan bugünkü uluslararası toplumun bu denli dünyaya yayılması olanaksız olurdu. Yani ortak çıkarlar çerçevesinde devletlerin bazı norm, kural ve kurumlara adapte olması düzen kurmak için yeterlidir. Bu düzenin sağlanması için de beş önemli unsur gereklidir; güç dengesi mekanizması, uluslararası hukuk, diplomasi, savaş ve büyük güçler.⁴⁹

Bu çerçeveye bağlı olarak Bull'un ikinci büyük sorusu düzen-adalet tartışmasında hangisinin önde geldiğidir. Bull, bu konuda Edward Carr'dan ayrı düşünür ve düzenin sağlanması için adaletten vazgeçilebileceği fikrine karşı çıkar. Aslında adaletin sağlanması düzenin ve uluslararası toplumun sağlanmasına katkıda bulunabilir.⁵⁰ Bu iddiasını desteklemek için Bull adaletin ne olduğunu da sorgulamış ve dünya politikasında üç tip adaletten söz edilebileceğini ve bunların sağlanması için verilecek mücadelelerin değişik sonuçları olduğunu iddia etmiştir. Adalet, hem yıkıcı hem de yapıcı bir güç olabilir. Bull, üç tip adaletten söz eder; insani, uluslararası ve dünya çapında adalet. Bunlar arasında sadece uluslararası adalet sağlanmaya çalışılırsa, mesela zamanın tartışmalarına göre dekolonizasyon süreci gibi, bu uluslararası topluma katkıda bulunur ve düzeni korur. Ama devrimcilerinki gibi bir dünya adaleti aranırsa, bu sistemin toplam dönüşümü anlamına

⁴⁸ Wight, *Systems of States; Power Politics; International Theory* ve Wight, *Why Is There No International Theory*.

⁴⁹ Bull, *The Anarchical Society*.

⁵⁰ Bull, *Anarchical Society*, s. 89-91.

geleceği için düzen yıkıcıdır.⁵¹ İnsani düzeyde adalet aramak da problemlidir çünkü Bull'a göre insan haklarından ne anladığımız ve bunun dünya politikası için ne anlama geldiği tartışmalıdır. Gözü kapalı bir insan hakları savunuculuğu da düzen için tehlike yaratabilir. Bull modern uluslararası sistemin egemenlik ve devletlerin içişlerine müdahale etmeme üzerine kurulduğunu ve bu kuralların aşındırılmasının düzenin istikrarını azaltacağını savunur. Bu şekilde Okul içindeki çoğulcu-dayanışmacı (*pluralist-solidarist*) tartışmasını ilk ortaya koyan da Bull olmuştur. Sonraki sayfalarda daha ayrıntılı inceleyeceğimiz ve geç dönem İngiliz Okulu'nun büyük tartışmalarından çoğulcu-dayanışmacı konusunda, Bull daha çok devlet-merkezci çoğulculardan yana tavır koymuş ve insan hakları ve dünya çapında adaleti aramanın sisteme olumsuz etkilerine dikkat çekmiştir.

Buraya kadar sözünü ettiğimiz dört düşünür, İngiliz Okulu yaklaşımının temelini atıp, Okul'un kendi başına özgün bir kuram olarak ortaya çıkmasını sağlamışlardır. Genel olarak tartıştıkları, devletler sistemi, uluslararası toplum ve dünya toplumu gibi kavramlar kendilerinden sonra gelen yazını doğrudan etkilemiştir. Okul'un kurucularının ölümünden sonraysa, çoğulcu-dayanışmacı tartışmasının bir yansıması olarak yazın yapısalcılar ve normatifçiler olarak iki gruba ayrılmış ve günümüze kadar gelmiştir.

İngiliz Okulu: İkinci Nesil

Kuruculardan sonra gelen ve çoğu zaman bilinçli bir şekilde kendilerini İO ile özdeşleştiren akademisyenler için İngiliz Okulu'nun ikinci nesli demek mümkündür. Bu makalenin çerçevesi içerisinde biz sadece R.J. Vincent, Barry Buzan, Richard Little, Nicholas Wheeler, Timothy Dunne, Robert Jackson ve James Mayall üzerinde duracağız. Genelde İO çerçevesinde yazan ya da bu kuramsal yaklaşıma yakın duran Andrew Linklater, Hidemi Suganami, Andrew Hurrell gibi akademisyenlerden bahsetmeyeceğiz. Bu bahsi geçen yazarları göz ardı ettiğimiz ya da katkılarını değerli görmediğimiz anlamına gelmiyor. Yerimizin kısıtlı olması bizi İO ile en çok özdeşleştirilen ve bu kurama teorik olarak en açık katkıları yapmış olan yazarlara yoğunlaşmaya itti.⁵²

İkinci nesil İO yazarlarını iki gruba ayırmak mümkün; normatif ve yapısalcı kanatlar. Hedley Bull'un düzen-adalet ikilemi üzerindeki çalışmalarını temel alarak, dayanışmacı-çoğulcu tartışmasını devam ettiren ve uluslararası düzen konusunda normatif kaygılar ile yazan R.J. Vincent, Nicholas Wheeler, Timothy Dunne, Robert Jackson ve James Mayall bu normatif kanatta yer almaktadır. Diğer tarafta ise başta Barry Buzan ve Richard Little olmak üzere, son yıllarda İO içerisinde yeni bir araştırma programı olarak

⁵¹ Timothy Dunne, *Inventing International Society: A History of the English School*, Londra, Macmillan, 1998.

⁵² Bu tercihimizi destekleyen kaynaklar için: Dunne, *Inventing International Society*; Barry Buzan, *From International to World Society?: English School Theory and the Social Structure of Globalization*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004; Andrew Linklater, "English School", Scott Burchill et al. (der.), *Theories of International Relations*, Londra, Palgrave Macmillan, 3. baskı, 2005; João M. Almeida, "Hedley Bull, 'Embedded Cosmopolitanism', and the Pluralist-Solidarist Debate", Richard Little ve John Williams (der.), *The Anarchical Society in a Globalized World*, Londra, Palgrave Macmillan, 2006.

ortaya çıkan yapısalcı kanat bulunmaktadır. Bu bölümde öncelikle normatif kanat üzerinde duracağız. Yapısalcı kanadın kurucu manifestosu diyebileceğimiz Barry Buzan'ın *From International to World Society* isimli eseri 2004 yılında yayınlamış olduğu için yapısalcı kanattan eserler yeni yeni ortaya çıkmaktadır bu nedenle yapısalcı kanat üzerine yapacağımız tartışma daha sınırlı olacaktır.

İkinci Nesil: Normatif Kanat

Az önce de belirttiğimiz gibi normatif kanadın temel sorunsalı düzen-adalet ikilemine bir çözüm bulmak çerçevesinde şekillenmiştir. Bu grubu iki alt gruba ayırmak mümkündür; dayanışmacılar ve çoğulcular. Dayanışmacılar arasında Vincent, Dunne ve Wheeler sayılabilirken, çoğulcular Jackson ve Mayall olarak öne çıkmaktadır. Dayanışmacı-çoğulcu tartışmasının özü uluslararası toplumun doğası ve potansiyeli üzerinedir. Özellikle ortak kurallar, değerler ve kurumların şu an için ne kadar yerleşmiş olduğu ve bu kurallar-değerler-kurumlar bütününe daha ne kadar uluslararası topluma nüfuz edebileceği üzerinde yoğunlaşmaktadır.⁵³ Bu tartışmanın İO yazınındaki pratik yansıması uluslararası hukukun, doğal hukuk mu yoksa pozitif hukuk mu olduğu ya da olması gerektiğinden hareketle insan hakları ve insani müdahale kavramları çerçevesinde verilen eserler olmuştur.⁵⁴

Temel pozisyonları şu şekilde özetlemek mümkündür. Çoğulcular genelde devlet merkezli ve dolayısıyla devletlerin yaptığı pozitif hukuka dayalı bir uluslararası hukuk var sayımından hareket ederler. Devlet temelli kavramlaştırma yaptıkları için de egemenlik, uluslararası alanda, hukuki ve politik öncelik taşır.⁵⁵ Diğer bir deyişle çoğulcular için devlet egemenliği ve onun müdahaleden korunması önceliklidir. Dolayısıyla insani müdahaleyi uluslararası toplumun temellerine, yani egemenlik ve müdahale etmeme prensiplerine aykırı görürler. Barry Buzan'ın da öne sürdüğü gibi bu argümanın alt-metni düzenin ve farklılıkların korunmasının adaletin yerine getirilmesinden önemli olduğu savıdır.⁵⁶ Daha önce de değindiğimiz gibi çoğulcular için uluslararası toplumun bugünkü ve gelecekteki kapsamı oldukça sınırlıdır.

Dayanışmacıların büyük bir çoğunluğu kozmopolitan kaygılar taşımakta ve bunun sonucu olarak devletlerin değil bireylerin haklarının uluslararası alanda korunması üzerine yoğunlaşmaktadırlar. Bireyi uluslararası hukukun bir öznesi olarak gören dayanışmacılar, pozitif hukuktan daha ziyade Grotius gibi doğal hukuka dayanmaktadırlar. Dayanışmacıların yazılarında insan hakları devletlerin egemenlik haklarının önüne geçmekte ve dayanışmacılar evrensel insan haklarına dayanan, ortak değerlerin yaygın olarak paylaşıldığı ve dolayısıyla daha müdahaleci bir uluslararası toplumun nasıl ortaya çıkabileceği üzerine eğilmektedirler.

⁵³ Barry Buzan, *From International to World Society?: English School Theory and the Social Structure of Globalization*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004, s. 45-46.

⁵⁴ Ibid. s. 46; Andrew Linklater ve Hidemi Suganami, *The English School of International Relations A Contemporary Reassessment*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006; Linklater, *English School*.

⁵⁵ Ibid., s. 46.

⁵⁶ Ibid., s. 46.

Dayanışmacı-çoğulcu tartışması Bull'a dayanmakla birlikte, R.J. Vincent dayanışmacı argümana yaslanan ilk çalışmaları vermiştir. Diğer bir deyişle Vincent ikinci nesil İO yazarlarının ilkidir diyebiliriz. Vincent uluslararası toplumun ne kadar dayanışmacı ve ne kadar çoğulcu olduğunu incelemek için insan hakları ve özellikle insani müdahale üzerine çalışmıştır.⁵⁷ Bu Okul'daki diğer birçok yazar gibi Vincent'ı da tamamıyla bir kalıba sokmak mümkün değildir. İlk eseri olan *Non-Intervention and International Order* içişlerine müdahale etmeme (non-intervention) prensibinin uluslararası toplumun dayandığı düzenin temeli olduğunu iddia ederken, *Human Rights and International Relations* isimli eserinde müdahale etmeme prensibinin temel hakların korunması için esnetilebileceğini savunmuştur. Diğer bir deyişle Vincent ilk eserinde daha çoğulcu bir görüntü sergilerken, daha sonraki eserlerinde çok daha dayanışmacı argümanlarda bulunmuştur. Ancak şunu da belirtmek gerekir ki her ne kadar Vincent, çoğulcu bir duruştan dayanışmacı bir duruşa doğru değişim göstermiş olsa da yazılarında her iki yaklaşımın da izlerini bulmak mümkündür. Vincent'in en dayanışmacı eserinde bile bize hatırlattığı nokta insani müdahalenin güçlü devletlerin diğer devletlere, özellikle de Üçüncü Dünya devletlerine, müdahale için açık çek anlamına gelemeceğidir.⁵⁸

Vincent, Wheeler'in da öne sürdüğü gibi, her ne kadar uluslararası toplumun insani müdahale sorumluluğu olduğunu iddia etmiş olsa da o günkü koşullarda devletlerin böyle bir düşüncüyü pek de desteklemediklerini kabul etmekte ve "insani müdahale doktorininin yerleşme umudu pek uzak gözüküyor" demektedir.⁵⁹

Vincent'in insan hakları anlayışı "temel haklar" kavramı çerçevesinde şekillenmiştir. Vincent'a göre devletlerin üzerinde uzlaşabileceği asgari insan hakları "temel haklardır". Bunlar asgari beslenme ve yaşama hakkıdır.⁶⁰ Vincent 20. yüzyılda insan haklarının korunmasına ilişkin taleplerin giderek meşruluk kazandığını ve bunların örneklerinin uluslararası hukukta görülebileceğini söyler.⁶¹ Bu hakların daha da gelişmesi ve "temel hakların" korunmasına ancak bireylerin devletleri bu hakları korumaya ikna etmesiyle mümkün olacağını iddia eder. Diğer bir deyişle, Vincent umudunu insanlar arasında giderek yayıldığını varsaydığı kozmopolitan kaygılara ve bu kaygıların bireyleri diğer ülkelerdeki insanların "temel haklarını" korumak için çaba harcamalarına bağlar. Aynı zamanda Bull'un temel sorunsalı olan düzen-adalet ikilemine de bu çerçevede bir çözüm önerir. Vincent'a göre

⁵⁷ Buzan, *From International to World Society*; Iver Neumann, "The English School and the Practices of World Society", *Review of International Studies*, Cilt 27, 2001, s. 503-507; N.J. Wheeler, "Pluralist and Solidarist Conceptions of International Society: Bull and Vincent on Humanitarian Intervention", *Millennium - Journal of International Studies*, Cilt 21, 1992, s. 463-89; R.J. Vincent, *Nonintervention and International Order*, Princeton, Princeton University Press, 1974; R. J. Vincent, *Human Rights and International Relations*, Cambridge, Cambridge University Press, 1986.

⁵⁸ Vincent, *Human Rights*; Wheeler, "Pluralist and Solidarist Conceptions".

⁵⁹ Vincent, *Human Rights*, s. 252; Wheeler, "Pluralist and Solidarist Conceptions", s. 481.

⁶⁰ Ibid.

⁶¹ BM Şartı 55 ve 56. maddeler, Evrensel İnsan Hakları Beyannamesi, bireylere BM İnsan Hakları alt komisyonuna başvuru hakkı veren 1503 numaralı ECOSOC kararı vb gelişmeleri örnek olarak ortaya koyar. Bakınız Vincent "Grotius, Human Rights and Intervention", Bull et.al., *Hugo Grotius and International Relations*; Wheeler, "Pluralist and Solidarist Conceptions", s. 478.

eğer bireyler yurttaşları oldukları devletleri “temel hakları” kendi hukuklarının koruması altına almaya ikna edebilirlerse, bu daha adaletli bir dünyayı uluslararası düzeni bozmadan yaratma fırsatı verecektir.⁶² “Temel haklar” devletlerin iç hukukunun bir parçası olacaktır, dış müdahaleye gerek kalmayacaktır.

Vincent’in insan haklarının ve insani müdahalenin uluslararası ilişkilerdeki yeri üzerine yaptığı çalışmalar İO’nun ikinci nesil yazarları üzerinde çok etkili olmuştur. Bull ile başlayan ve Vincent ile daha da belirginleşen çoğulcu-dayanışmacı tartışması ilk başlarda görgül (uluslararası toplumun o an için pratikte ne kadar dayanışmacı olduğu sorusu) yapısını kaybederek, giderek uluslararası toplumun nasıl olması gerektiği (çoğulcu mu yoksa dayanışmacı mı?) üzerine normatif bir tartışmaya dönüşmüştür. Vincent’ı takiben Dunne ve Wheeler açık olarak dayanışmacı bir pozisyon ortaya koyarken, Jackson ve Mayall çoğulculuktan yana tavrı almıştır.

Wheeler ve Dunne’nin çalışmaları İO’nun Bull’un son yazılarında ve Vincent’in geç dönem eserlerinde belli olmaya başlayan Okul’un etik konularına yöneliminin ve normatif kurama doğru kayışının en açık örnekleridir. Dayanışmacıların önde gelen kuramcılarında olan Wheeler ve Dunne dikkatlerini, Vincent gibi, insani müdahaleye yapılaş şartlarına ve nasıl meşrulaştırıldığına yoğunlaştırmışlardır. Öne sürdükleri argüman şu şekilde özetlenebilir. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi tarafından desteklediği vakit, insani müdahale, artık uluslararası toplum tarafından meşru kabul edilmektedir. Bu özellikle Soğuk Savaşın sona ermesiyle ortaya çıkan siyasi şartlarda mümkün olabilmıştır. Öyleyse uygun şartlar altında ve adil savaş doktrinine dayanan kriterler göz önüne alınarak yapılacak tek taraflı insani müdahaleler de uluslararası toplum tarafından meşru kabul edilmek durumundadır. Çünkü bu tip müdahaleler, uluslararası düzeni bozmadan daha adil bir dünya oluşmasına katkıda bulunabilir. Bu hakkı suistimal edecek olanlar ise dünya kamuoyu tarafından yargılanacaktır.⁶³ Burada dikkat çekilmesi gereken nokta Dunne ve Wheeler’in argümanlarını, adaleti düzenin karşıtıymış gibi konumlandırmaktan kaçınarak yapmaları ve devletlerin pratiklerine dayanan bir akıl yürütme sonucu bu çıkarıma ulaşmış olmalarıdır. Tabii bu dayanışmacıların argümanlarının altında yatan temel normatif güdüler ve kaygıları değiştirmez. Başlangıç noktaları dünyadaki insan haklarının durumuna ilişkin ahlaki kaygılarıdır ve yazılarının temel amacı, insan haklarının ciddi bir şekilde ihlal edildiği yerlere müdahaleyi uluslararası alanda meşru kılmanın mekanizmalarını bulmaktır. Sivil toplum kuruluşlarına, üniversitelere ve medyaya insani müdahalenin gerektiği durumlarda hükümetlerini zorlama konusunda oldukça iş düşmektedir. Diğer bir deyişle dayanışmacılar devlet pratiğinin insan haklarının korunması yönünde değişebileceğine inanırlar ve bu değişimi sağlamada bireylere ve sivil topluma önemli görevler addederler.⁶⁴

⁶² Vincent, *Human Rights and International Relations*, s. 150-151.

⁶³ Timothy Dunne ve N. J. Wheeler, “Hedley Bull’s Pluralism of the Intellect and Solidarism of the Will”, *International Affairs*, Cilt 72, 1996, s.91-108; Timothy Dunne ve N. J. Wheeler (der.), *Human Rights in Global Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999; N. J. Wheeler, *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*, Oxford, Oxford University Press, 2000.

⁶⁴ Wheeler, *Saving Strangers*.

Bu dayanışmacı normatif argüman, daha önce de belirtildiği gibi, evrenselci bir halka anlayışına dayandığı için uluslararası alandaki çeşitliliği kendi başına bir değer olarak önemsemez. Dayanışmacılar için mühim olan daha adil bir dünyaya uluslararası düzeni fazlaca bozmadan ulaşabilmek ve bu süreçte bireylerin haklarını devletlerin haklarından, özellikle müdahaleden muaf olma ve egemenlik haklarından, üstte tutmaktır. Devletlerin oluşturduğu uluslararası toplum, bu süreçte bir araçtır. Dunne'nin de dediği gibi "İO'nun dayanışmacı kanadı devletler toplumunu insan haklarına saygı gibi bir evrenselci etiği icra etme potansiyeline sahip olarak görür."⁶⁵ Buzan'ın da belirttiği gibi dayanışmacı bir uluslararası toplum dünya toplumuna giden yolda bir adımdır. Nihai amaç, devletlerin özne olduğu uluslararası toplumun yerini bireylerin özne olduğu dünya toplumuna bırakmasıdır.⁶⁶

Anacak dayanışmacılar bugün bulunduğumuz durumun, insani müdahaleyi meşrulaştıracak potansiyel dayanışmanın var olmasına rağmen, arzu ettikleri noktadan çok uzak olduğunu ve uluslararası toplumdan dünya toplumuna geçişe ilişkin emarelerin olmadığını kabul ederler.⁶⁷ Normatif kaygılar taşımalarına ve bu kaygıların argümanlarını şekillendirmesine rağmen, ütopyacı değillerdir. Görgül verileri değerlendirirken var olan ile olmasını arzu ettiklerini büyük ölçüde ayırt etmeyi başarmışlar ancak var olanın ortaya koydukları ahlaki vizyonu da engellemesine izin vermemişlerdir. Diğer bir deyişle İO içerisindeki dayanışmacı kanat Okul'u görgül verilere dayanan normatif bir yöne doğru geliştirmeye çalışmıştır.

Doğaldır ki dayanışmacıların argümanları, Bull'un daha çoğulcu ve düzene önem atfeden yanını örnek alan ikinci nesil İO kuramcılarında destek bulamamıştır. Robert Jackson ve James Mayall bu çoğulcu grubun önde gelenlerindedir. Dayanışmacılar insan hakları ve insani müdahale kavramlarına yoğunlaşıp, düzen-adalet ikileminde adaletten yana taraf tutarken, çoğulcular da uluslararası toplumun çoğulcu prensipler çerçevesinde nasıl düzeni koruyabileceği sorusuna odaklanmıştır. Çoğulcular sadece uluslararası toplumun şu anki durumunun dayanışmacıdan ziyade çoğulcu bir resim çizdiğini ifade etmekle kalmaz, aynı zamanda bunun ahlaki olarak da tercih edilir bir durum olduğunu öne sürer.⁶⁸ Robert Jackson'dan yapılacak şu alıntı çoğulcuların normatif duruşunu açık biçimde ortaya koymaktadır. Jackson *Global Covenant* isimli eserinde dayanışmacıların uluslararası toplumdaki dayanışma potansiyeline ilişkin argümanlarına "küresel toplum diye bir şey yoktur ve var olması olanaklı olsaydı bile çoğulcuların buna kesin olarak karşı çıkması gerekirdi" diye cevap verir.⁶⁹

Çoğulcuların dayanışmacılara bu karşı çıkışı, sadece uluslararası toplumda çeşitliliğin korunmasının normatif olarak önemli olması değil, aynı zamanda insani müdahale adı altında devletlerin egemenliklerine karşılaşmasının büyük güçler arasındaki düze-

⁶⁵ Dunne, *Inventing International Society*, s. 11.

⁶⁶ Buzan, *From International to World Society?*, s. 57.

⁶⁷ Wheeler, *Saving Strangers*, s. 295-210; Linklater ve Suganami, *The English School of International Relations*.

⁶⁸ Andrew Hurrell, *On Global Order: Power, Values, and the Constitution of International Society*, Oxford, Oxford University Press, 2007; Linklater, *English School*.

⁶⁹ Robert H. Jackson, *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States*, Oxford, Oxford University Press, 2000, s. 415.

ni bozabileceği endişesini taşımaları sebebiyledir. Jackson bu konuda Rusya'nın 1999'da NATO'nun Kosova'ya müdahalesine verdiği tepkiyi örnek gösterir.⁷⁰ Jackson'ın buradaki temel argümanı insan haklarının en çok savaşlar sırasında ihlal edildiği ve dolayısıyla insan haklarını korumak isteyenlerin öncelikle devletlerarası savaşları engellemeye çalışmaları gerektiğidir. İnsani müdahale, uluslararası toplumun üzerine kurulduğu temelleri (müdahale etmeme ve egemenlik hakkı) tehdit ettiği ve savaş olasılığını arttırdığı için kaçınılması gereken bir durumdur.

Diğer bir deyişle Jackson ve Mayall dayanışmacı projeye karşı çıkarken iki temel kaygıdan hareket ederler. Birincisi, daha dayanışmacı bir dünya yaratma çabalarının var olan düzeni bozarken yerine yenisini koyamama ihtimallerinin yüksek oluşudur. Buna temel olarak da devletin dışında düzeni sağlayabilecek bir merciin olmadığını öne sürerler.⁷¹ Dayanışmacı çabanın sonucu şu andaki düzeni de yitirmemiz olabilir. İkincisi ise siyasi ve kültürel çeşitliliği korunması gereken bir değer olarak görmeleridir. Diğer bir deyişle evrensel, homojen bir siyasi kültüre, bu insan hakları ve demokrasi temelinde olsa bile, şüpheyle bakmaktadırlar. Ahlaki olarak bu çeşitliliğin korunmasına insani müdahalenin getireceği yararlardan daha fazla önem vermektedirler. Jackson'ın bu çoğulculuğu ahlaki anlamda da savunması çok daha belirginken, Mayall çoğulculuğun ahlaki boyutunu öne çıkarma konusunda isteksiz davranmaktadır.⁷²

Bu noktada Mayall'dan kısa bir alıntı yapmak, çoğulcuların temel duruşlarını kısaca toparlamamıza yardımcı olacaktır. Çoğulcu görüşe göre “devletlerin, aynen bireyler gibi, farklı çıkarları ve değerleri olabilir ve vardır, dolayısıyla da uluslararası toplum onların birlikte uyum içerisinde yaşamalarını sağlayacak bir çerçevenin yaratılmasına müsaade etmekle sınırlıdır.”⁷³

Buzan'ın belirttiği gibi Jackson ve Mayall'ın çoğulcu-dayanışmacı kavramlarını birbirinin tam zıddı olarak tanımlaması, diğer bir deyişle, devletlerin haklarıyla bireylerin haklarını korumayı birbirini dışlayan tercihler olarak görmeleri doğal olarak onları bir taraf seçmeye zorlamaktadır.⁷⁴ Hâlbuki dayanışmacı ve çoğulcu bakış açılarını bir

⁷⁰ Jackson, *The Global Covenant*.

⁷¹ Barry Buzan, “Special Book Review: James Mayall, *World Politics: Progress and its Limits* (Cambridge: Polity Press, 2000, 170) and: Robert Jackson, *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States* (2000, 464)”, *Millennium – Journal of International Studies*, Cilt 31 Sayı 2, 2002, s. 363-366. s.363.

⁷² Jackson, *The Global Covenant*; James Mayall, *World Politics: Progress and its Limits*, Cambridge, Polity Press, 2000; James Mayall, “Tragedy, Progress and the International Order: A Response to Frost”, *International Relations*, Cilt 17 Sayı 4, s. 497-503; Buzan, Special Book Review: James Mayall, *World Politics: Progress and its Limits* (Cambridge: Polity Press, 2000, 170 pp., no price given, pbk.) and: Robert Jackson, *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States* (2000, 464 pp., no price given, pbk.); Buzan, *From International to World Society?*; John Williams, “Pluralism, Solidarity and the Emergence of World Society in English School Theory”, *International Relations*, Cilt 19 Sayı 1, 2005, s. 19-38.

⁷³ James Mayall, *Tragedy, Progress and the International Order: A Response to Frost*, s. 14 (yazarın çevirisi)

⁷⁴ Buzan, *Special Book Review*, s. 365.

yelpazenin iki ucu olarak da görmek mümkündür.⁷⁵ Devletlerin üzerinde anlaştığı ortak değerlerin ve kuralların az olduğu bir uluslararası toplum, yani daha “ince” bir uluslararası toplum, çoğulcu olacakken, üzerinde anlaşılabilir değer ve kuralların daha çok olduğu bir uluslararası toplum, yani daha “sık/yoğun” bir uluslararası toplum, dayanışmacı olabilecektir. Bu şekilde bir kavramsallaştırma dayanışmacılık ve çoğulculuğu, devletlerin ortaya çıkardığı uluslararası toplumun derinliğinin dereceleri olarak görme imkânı sağlayarak kuramsal bir orta nokta bulma imkânı da verebilecektir.⁷⁶ Böylece ya dayanışmacı ya çoğulcu ikileminden de kurtulmamız mümkün olabilecektir.

İkinci nesil İO'nun yapısalcı kanadını incelemeye geçmeden önce dayanışmacı ve çoğulcu tartışmasını kısaca özetlemekte fayda var. Bu tartışma üç temel soru çevresinde dönmektedir. Birincisi, uluslararası toplumun şu an ne derece dayanışmacı olduğu sorusudur. İkincisi, uluslararası toplumun dayanışmacılık potansiyelinin ne olduğu sorusudur. Üçüncüsü ise, dayanışmacı mı yoksa çoğulcu bir uluslararası toplumun mu normatif olarak tercih edilmesi gerektiği sorusudur. Dayanışmacılar ve çoğulcular bu sorulara farklı cevaplar vermekte ve devletlerin hakları (egemenlik ve müdahaleden muaf olma) ile bireylerin haklarının (insan hakları) çatıştığı noktada yapılması gerekenler hakkında farklı görüş bildirmektedirler.

İO yazınının giderek normatif kurama doğru kayması ve çalışmaların çoğunlukla insan hakları ve insani müdahale çevresinde toplanmasına tepki olarak son yıllarda yapısalcı kanat diyebileceğimiz ve Barry Buzan ile Richard Little'in başını çektiği bir grup oluşmaya başlamıştır. Sonuç bölümüne geçmeden önce kısaca bu yapısalcı kanattan da bahsetmek istiyoruz. Yapısalcı İO yazını görece yeni olduğu için ve her ne kadar bu yaklaşımın ilk işaretleri Buzan ve Little daha önceki yazılarında şekillenmişse de yapısalcı kanadın kurucu ve şu an için nihai metni diyebileceğimiz Barry Buzan'ın *From International to World Society* isimli eseri üzerinden analizimizi yapacağız.⁷⁷

İkinci Nesil: Yapısalcı Kanat

Okul'un giderek normatif kurama doğru yönelmesi ve temel kavramlarının (özellikle de uluslararası toplum ve dünya toplumu arasındaki çizginin) muğlaklığından duyulan rahatsızlık Buzan'ın Okul'u “tekrar toplama” çağrısının temelinde yatmaktadır. Buzan yukarıda adı geçen eserde yapısalcı İO kuramı “uluslararası sistem, uluslararası toplum ve dünya toplumu kavramlarını uluslararası sistemin sosyal ve maddi yapılarını yakalamak için ta-

⁷⁵ Almedia, “Hedley Bull, ‘Embedded Cosmopolitanism’, and”; Linklater ve Suganami, *The English School of International Relations*; Buzan, *Special Book Review*; Buzan, *From International to World Society?*; John Williams, “Pluralism, Solidarism and”.

⁷⁶ Buzan, *From International to World Society?*, s. 69-71.

⁷⁷ Buzan, “From International System to International Society”, s. 327-52; Barry Buzan, “The English School: An Underexploited Resource in IR”, *Review of International Studies*, Cilt 27, Sayı 3, 2001, s. 471-88; Buzan, *From International to World Society?*; Barry Buzan ve Richard Little, *International Systems in World History: Remaking the Study of International Relations*, Oxford, Oxford University Press, 2000; Little, “Neorealism and the English School”; Little, “International System, International Society”.

sarlanan analitik kavramlar olarak görür” diye tanımlamaktadır.⁷⁸ Yapısalcı kanat temel olarak bu sosyal yapılara eğilir ve normatif kanadın aksine “ne olması gerektiği” ile değil “ne olduğu” ile ilgilenir.⁷⁹

Buzan’a göre yapısalcı bir İÖ araştırma programı “ikinci-derece toplumların [yani uluslararası toplumların] bazı özelliklerini öznesi, dayanışmacı-çoğulcu yelpazesini karşılaştırma ölçütü ve birincil kurumları ana araştırma nesnesi” olarak alır.⁸⁰ Buradan da açıkça görülebileceği üzere yapısalcı kanadın insan hakları ve insani müdahale gibi normatif sorulara ilgisi pek yoktur. Buzan’ın da belirttiği gibi amacı İÖ’nun yapısalcı öğeleri ile Wendt’in sosyal yapısalcı kuramının bir sentezini yaratmaktır.⁸¹ Bu şekilde İÖ bir büyük (*grand*) kuram olma potansiyelini gerçeğe dönüştürebilecektir. Buzan yapısalcı bir İÖ’nun özellikle küreselleşme sorunsalına ilişkin tatmin edici cevaplar verebileceğini öne sürer.⁸²

Büyük ölçüde kuramsal bir çalışma olan bu eserinde Buzan İÖ kuramına iki temel eleştiri getirir. Birincisi, uluslararası toplum ile dünya toplumu kavramları arasındaki sınırın muğlaklığıdır. Buzan’ göre dünya toplumu kavramı kuramsal bir “çöplük” olarak kullanılmış ve yeterince geliştirilmemiş olan ne varsa buraya “dökülmüştür”. Hâlbuki bu kavram özellikle küreselleşmeyi anlamada anahtar rol oynayabilir. İkincisi, Okul ekonomi ve coğrafyayı hem görgül hem kuramsal olarak ihmal etmiştir. Bu ihmal, özellikle uluslararası politik ekonominin ve giderek artan bölgeselciliğin (*regionalism*) göz ardı edilmesi İÖ’nun, açıklayıcı gücünü ciddi anlamda zayıflatmaktadır.⁸³

Buzan’ın bu sorunlara ilişkin çözümleri kısaca şu şekilde özetlenebilir. Öncelikle dünya toplumunu devlet-dışı aktörlerin toplamı olarak yeniden tanımlar. Böylece ilk etapta İÖ’nun klasik üçlemesini (uluslararası sistem, uluslararası toplum ve dünya toplumu) uluslararası toplum (devletlerin oluşturduğu) ve dünya toplumu (bireylerin ve ulus-aşırı [*transnational*] aktörlerin oluşturduğu) olarak ikiye indirir.⁸⁴ Daha sonra da dünya toplumu kavramını insanlar-arası ve ulus-aşırı olarak tekrar ikiye bölerek yeni bir üçleme ortaya çıkarır. Buzan’ın yeniden tanımladığı İÖ’nun üçlemesi devletlerarası toplumlar (*interstate societies*), insanlar-arası toplumlar (*interhuman societies*) ve ulus-aşırı toplumlar (*transnational societies*) olarak tezahür eder.⁸⁵ Bu şekilde Buzan İÖ’ya kavramsal netlik kazandırmış olduğunu ve bu yeni düzenlemenin özellikle küreselleşmeyi anlamada bize çok daha fazla yardımcı olacağını iddia etmektedir.

Ekonominin ve coğrafyanın göz ardı edilmesine ilişkin olarak da Buzan, görgül olarak bölgelere ve alt-bölgelere yönelmenin Okul açısından yeni ve bereketli bir araş-

⁷⁸ Buzan, *From International to World Society?*, s. 14.

⁷⁹ Laust Schouenborg, *Applying English School Structural Theory: The Pioneering Stages of a Research Program*, ISA 2009’da sunulan bildiri, 2009.

⁸⁰ Buzan, *From International to World Society?*, s. 270.

⁸¹ *Ibid.* s. 2-3.

⁸² *Ibid.* s. 3.

⁸³ *Ibid.* s. 1-6, s. 228-231.

⁸⁴ *Ibid.* s. 90-109.

⁸⁵ *Ibid.* s. 133-138.

tırma alanı açacağını ve böylece giderek artan bölgeselciliği de inceleyerek uluslararası toplumların ortaya çıkışı ve yayılışı üzerine daha verimli görgül çalışmalar yapılabileceğini savunmaktadır. Bu konudaki temel kuramsal argümanı bölgelerin “öncü” (*vanguard*) rol oynayabildikleri ve uluslararası sosyal yapıların gelişmesinin temel mekanizmasının bölgeler olduğudur.⁸⁶

Yapısalcı kanadın gelişiminde önemli rol oynayan gelişmelerden biri de İO ile İnşacılık, özellikle de Wendt’çi İnşacılık, arasında bir diyalog kurma çabasıdır.⁸⁷ Bu etkileşim sadece Buzan ile sınırlı kalmamakta, Reus-Smit ve Dunne gibi isimler de değişik düzlemlerde inşacılık ile İO arasında kuramsal bir diyalog kurmaya çalışmaktadırlar.⁸⁸ Bu etkileşim tabii ki iki yönlüdür. Zaten Wendt’in argümanlarına baktığımız vakit İO’nun kuramsal çerçevesinden oldukça etkilendiği aşikardır.⁸⁹ Hem İO hem de Wendt’çi inşacılık devleti analizlerinin merkezine almakta ve uluslararası sistemi intersübjektif pratikler çerçevesinde incelemeye ve anlamlandırmaya çalışmaktadır.⁹⁰ Reus-Smit’in işaret ettiği gibi her iki kuram da “devlet kimliğinin kültürel temelleri, uluslararası toplumun kural-temelli doğası ve anarşi altında değişik yaşam biçimleri” üzerine kafa yormaktadır.⁹¹ İO’nun yapısalcı kanadının gelişimi açısından bu diyalogun önemi İnşacılığın temel kavramları olan kimlik, kültür, intersübjektif değerler gibi kavramların devletlerin çıkar ve tercihlerini nasıl biçimlendirdiğine ilişkin analizin İO’nun uluslararası toplumun oluşumu, gelişimini ve işleyişini sistem seviyesinde (*system level*) açıklamasına önemli katkı sağlayacağı gerçeğidir. Diğer bir deyişle Wendt’çi İnşacılık, İO’nun yapısalcı kanadına sosyal yapısalcı (inşacı) ve sistem düzeyinde (*systemic*) argümanlar geliştirmek için gereken kavramsal araçları sağlamaktadır.⁹² Örneğin Buzan’ın yapısalcı İO’nun ana araştırma nesnesi olarak tanımladığı birincil kurumların (egemenlik, diplomasi, güçler dengesi vs.) nasıl, kültür, kimlik, değerler ve normlar aracılığıyla devletler tarafından intersübjektif olarak kurulduklarına, muhafaza edildiklerine ve dönüşümlerine ilişkin Okul tarafından yapılacak analizlerin İnşacılıktan yararlanmaması düşünülemez.

Buzan’ın yukarıda bahsi geçen çalışmasında da açıkça Wendt’çi İnşacılığı sistem seviyesinde bir yapısal bir İO kuramı oluşturmak için kullanması bu işbirliğinin ne kadar verimli olabileceğinin önemli bir göstergesidir.

⁸⁶ Ibid. s. 205-227.

⁸⁷ Bu noktaya dikkatimizi çektiği için makalemizi değerlendiren sayın hakeme teşekkür ederiz.

⁸⁸ Christian Reus-Smit, “Imagining society: constructivism and the English School”, *British Journal of Politics and International Studies*, Cilt 4, No 3, 2002, s. 487–509; Timothy Dunne, “The Social Construction of International Society”, *The European Journal of International Relations*, Cilt 1, No 3, 1995, s. 367–389; Dunne, *Inventing International Society*.

⁸⁹ Örneğin Wendt’in Hobbesçu, Lockeçu ve Kantçı anarşi kavramları İO’nun üçlemesinden esinlenmiştir.

⁹⁰ Dunne, *Inventing International Society*, s. 384

⁹¹ Reus-Smit, “Imagining Society”, s. 489

⁹² İO ile İnşacılık arasındaki tek bağ tabii ki yapısalcı kanat – Wendt bağlantısı değildir. Daha eleştirel İnşacı kuramlar ile İO’nun normatif kanadı arasındaki işbirliği imkanlarının ayrıntılı bir tartışması için lütfen bakınız: Reus-Smit, “Imagining Society”.

Burada kısaca tanıtmaya çalıştığımız yapısalcı kanat Okul içerisinde değişik düzeyde de olsa ilgi görmeye başlamıştır.⁹³ Yapısalcı argümanların İO içerisinde maya tutup tutmayacağını zaman gösterecektir. Ancak bizce bu yapısalcı girişim, İO'yu ve Okul'un uluslararası ilişkileri anlamamıza katkısını zenginleştirecek ve Okul'un son yıllarda normatif kuram tarafına doğru fazlaca eğilmesini dengeleyecek bir potansiyele sahiptir. Buzan'ın da üzerine basa basa dediği gibi yapısalcı kanadın amacı İO'nun normatif versiyonunun yerine geçmek değildir. Daha ziyade İO'nun içerisinde bulunan yapısalcı öğelerin sistematik bir biçimde toparlanması ve su yüzüne çıkarılmasıdır.⁹⁴ Yapısalcı ve normatif kanatlar birbirlerinin rakibi değil tamamlayıcıdır.

Sonuç

Uluslararası İlişkiler alanının eski kuramlarından biri olmasına rağmen geniş çevrelerde yeni yeni rağbet görmeye başlayan İngiliz Okulu'nu tanıtmak için kaleme aldığımız bu yazıyı, üzerinde durduğumuz noktaları tekrar kısaca özetleyerek bitirmek istiyoruz.⁹⁵

İO iki adet üçleme üzerine kurulmuştur. Bunlar, üç analiz seviyesi (uluslararası sistem, uluslararası toplum ve dünya toplumu) ile üç düşünce geleneğidir (gerçekçilik/Makyavelizm, akılcılık/Grotiusculuk ve devrimcilik/Kantçılık). İO'nun kurucuları diyebileceğimiz Martin Wight, Adam Watson, Herbert Butterfield ve Hedley Bull bu üç seviyenin de üç düşünce geleneğinin de -bazen birinin bazen ötekini daha belirgin olmasına rağmen- aynı anda var olduğunu ve uluslararası ilişkileri anlamak için bu gerçeğin anlaşılması gerektiğini öne sürmüşlerdir.

İO'nun en önemli ve merkezi kavramı "uluslararası toplumdur". Bull uluslararası toplumu "[b]irbirleriyle ilişkilerinde kendilerini bağlayan belirli bir kurallar bütünü" ve ortak örgütlerin yönetimini paylaşma anlamında belirli ortak çıkarların ve ortak değerlerin varlığının farkında olan devletler, bir toplum oluşturduklarında devletlerin toplumu (veya uluslararası toplum) ortaya çıkar." diye tanımlamaktadır.⁹⁶ İO'nun kurucuları ya da ilk nesli temel olarak uluslararası toplum, ortaya çıkışı, yayılışı ve sınırları üzerine çalışmıştır. Kurucuların sonuncusu olan Bull ise aynı zamanda uluslararası toplumda düzen-adalet arasındaki ikilem üzerine yoğunlaşmış ve düzenin adalet karşısında önceliği olduğunu öne sürmüştür.

Bull'un düzen-adalet ikilemine ilişkin çalışmalarından hareket eden ikinci nesil İO yazarları İO'nun normatif kanadı diye tanımlamak mümkündür. Bu normatif kanat da-

⁹³ Bkz. Timothy Dunne, "System, State and Society: How Does It All Hang Together?", *Millennium - Journal of International Studies*, Cilt 34, Sayı 1, 2005, s. 157-170; Emanuel Adler, "Barry Buzan's Use of Constructivism to Reconstruct the English School: 'Not All the Way Down'", *Millennium - Journal of International Studies*, Cilt 34, Sayı 1, 2005, s. 171-182; Schouenborg, "Applying English School Structural Theory".

⁹⁴ Buzan, *From International to World Society?*, s. 228-230.

⁹⁵ İO'ya son zamanlarda artan ilgi Barry Buzan tarafından derlenen İO kaynakçasından da görülebilir <http://www.polis.leeds.ac.uk/research/international-relations-security/english-school/resources.php>.

⁹⁶ Bull, *The Anarchical Society*, s. 13.

yanışmacılar ve çoğulcular olarak ikiye ayrılabilir. Temel anlaşmazlık noktaları devletlerin haklarının mı (egemenlik hakkı ve içişlerine müdahaleden muaf olma) yoksa bireylerin haklarının mı (insan hakları) önceliği olduğu konusundadır. Dayanışmacılar insan haklarına öncelik verirken çoğulcular devletlerin haklarına öncelik vermektedirler. Görgül olarak bu grubun çalışmalarının büyük çoğunluğu insan hakları ve insani müdahale üzerinedir. Son zamanlarda ortaya çıkan bir diğer grup ikinci nesil İO'cu ise yapısalcılar olarak isimlendirilebilir. Yapısalcıların temel argümanı İO'nun sosyal yapısalcı bir okumasının günümüzün önemli sorularına, örneğin küreselleşme olgusuna, ışık tutabileceğidir.

Uluslararası İlişkiler alanında İO'ya olan ilgi her geçen gün artmaktadır. Bunun altında yatan en önemli nedenlerden biri İO'nun hem normatif hem analitik analizlere imkân sağlayan bir büyük kuram (*grand theory*) potansiyeline sahip olmasıdır. Umarız bu makale İO'nun Türk Uluslararası İlişkiler camiasında da daha da yakından tanınmasına ve akademisyenlerimizin de bu oldukça verimli kuram ile ilişkiye geçmesine vesile olabilir.

Kaynakça

- Adler, Emanuel "Barry Buzan's Use of Constructivism to Reconstruct the English School: 'Not All the Way Down'", *Millennium - Journal of International Studies*, Cilt 34, Sayı 1, 2005, s. 171-182.
- Almeida, João M. "Hedley Bull, 'Embedded Cosmopolitanism', and the Pluralist-Solidarist Debate", Richard Little ve John Williams (der.), *The Anarchical Society in a Globalized World*, London, Palgrave Macmillan, 2006.
- Brown, Chris *Understanding International Relations*, Houndmills, Mcmillan, 1997.
- Bull, Hedley "The Grotian Conception of International Society" Herbert Butterfield ve Martin Wight(ed.), *Diplomatic Investigations*, London, Allen and Unwin, 1966.
- Bull, Hedley *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*, London, Macmillan, 1977.
- Bull, Hedley et al. (der.) *Hugo Grotius and International Relations* Oxford: Clarendon Press, 1990.
- Butterfield, Herbert *Christianity, Diplomacy, and War*, London, Epworth, 1953.
- Buzan, Barry ve Richard Little, *International Systems in World History: Remaking the Study of International Relations*, Oxford, Oxford University Press, 2000.
- Buzan, Barry "From International System to International Society: Structural Realism and Regime Theory Meet the English School", *International Organization*, Cilt 47, Sayı 3, 1993, s. 327-52.
- Buzan, Barry "Special Book Review: James Mayall, *World Politics: Progress and its Limits* (Cambridge: Polity Press, 2000, 170 pp., no price given, pbk.) and: Robert Jackson, *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States* (2000, 464 pp., no price given, pbk.)", *Millennium - Journal of International Studies*, Cilt 31, Sayı 2, 2002, s. 363-366.
- Buzan, Barry "The English School: An Underexploited Resource in IR", *Review of International Studies*, Cilt 27, Sayı 3, 2001, s. 471-88.
- Buzan, Barry *From International to World Society?: English School Theory and the Social Structure of Globalization*, Cambridge, Cambridge University Press, 2004.
- Devlen, Balkan Patrick James ve Özgür Özdamar, "The English School, International Relations and Progress", *International Studies Review*, Cilt 7, 2005, s.171-197.
- Dunne, Timothy "The social construction of international society", *The European Journal of International Relations*, Cilt 1, No 3, 1995, s. 367 - 389.
- Dunne, Timothy *Inventing International Society: A History of the English School*, London, Macmillan, 1998.
- Dunne, Timothy ve N. J. Wheeler (der.) *Human Rights in Global Politics*, Cambridge, Cambridge University Press, 1999.
- Dunne, Timothy ve N. J. Wheeler, "Good Citizenship: A Third Way for British Foreign Policy", *International Affairs*, Cilt 74, Sayı 4, 1998, s. 847-70.
- Dunne, Timothy ve N. J. Wheeler, "Hedley Bull's Pluralism of the Intellect and Solidarism of the Will", *International Affairs*, Cilt 72, 1996, s. 91-108.
- Dunne, Timothy "System, State and Society: How Does It All Hang Together?", *Millennium - Journal of International Studies*, Cilt 34, Sayı 1, 2005, s. 157-170.
- Hoffmann, Stanley "International Society." J. D. B. Miller ve R. J. Vincent (der.), *Order and Violence: Hedley Bull and International Relations*, Oxford, Clarendon Press. 1990.
- Hollis, Martin ve Steve Smith, *Explaining and Understanding International Relations*, Oxford, Clarendon Pres, 1990.
- Hurrell, Andrew *On Global Order: Power, Values, and the Constitution of International Society*, Oxford, Oxford University Press, 2007.
- Jackson, Robert H. *The Global Covenant: Human Conduct in a World of States*, Oxford, Oxford University Press, 2000.
- James, Patrick *International Relations and Scientific Progress: Structural Realism Reconsidered*, Columbus, Ohio State University Press, 2002.
- Linklater, Andrew ve Hidemi Suganami, *The English School of International Relations A Contemporary Reassessment*, Cambridge, Cambridge University Press, 2006.

- Linklater, Andrew "English School", Scott Burchill et al. (der.), *Theories of International Relations*, London, Palgrave Macmillan, 3. baskı, 2005.
- Little, Richard "International System, International Society and World Society: A Re-Evaluation of the English School", B. A. Roberson (der.), *International Society and the Development of International Relations Theory*, London, Continuum, 2002.
- Little, Richard "Neorealism and the English School: A Methodological, Ontological, and Theoretical Reassessment", *European Journal of International Relations*, Cilt 1, Sayı 1, 1995, s. 9-34. s. 18.
- Little, Richard "International System, International Society, and World Society: A Re-Evaluation of the English School", B.A Roberson (der.), *International Relations Theory*. London, Pinter, 1998.
- Mayall, James "Tragedy, Progress and the International Order: A Response to Frost", *International Relations*, Cilt 17, Sayı 4, 2003, s. 497-503.
- Mayall, James *World Politics: Progress and its Limits*, Cambridge, Polity Press, 2000.
- McIntire, C.T. *Herbert Butterfield: Historian As Dissenter*, New Haven ve London, Yale University Press, 2004.
- Neumann, Iver "The English School and the Practices of World Society", *Review of International Studies*, Cilt 27, 2001, s. 503-507
- Reus-Smit, Christian "Imagining society: constructivism and the English School", *British Journal of Politics and International Studies*, Cilt 4, No 3, 2002, s. 487 - 509.
- Schouenborg, Laust "Applying English School Structural Theory: The Pioneering Stages of a Research Program" ISA 2009'da sunulan bildiri, 2009.
- Suganami, Hidemi "British Institutionalists, or the English School, Twenty Years On", *International Relations*, Cilt 17 Sayı 3, s.253-71, 2003.
- Vincent, R. J. ve P. Wilson, "Beyond Non-Intervention", I. Forbes ve M. Hoffman (der.), *Political Theory, International Relations and the Ethics of Intervention*, London, Macmillan, 1993.
- Vincent, R. J. "Grotius, Human Rights and Intervention", H. Bull, B. Kingsbury ve A. Roberts (der.), *Hugo Grotius and International Relations*, Oxford, Clarendon Press, 1990.
- Vincent, R. J. *Human Rights and International Relations*, Cambridge, Cambridge University Press, 1986.
- Vincent, R. J. *Nonintervention and International Order*, Princeton, Princeton University Press, 1974.
- Watson, Adam "Hedley Bull, State Systems, and International Studies", *Review of International Studies*, Cilt 13, Sayı 2, 1987.
- Watson, Adam *The Evolution of International Society*, London ve NY, Routledge, 1992.
- Wheeler, N. J. "Guardian Angel or Global Gangster: The Ethical Claims of International Society Revisited", *Political Studies*, Cilt 44, Sayı 1, 1996, s.123-35.
- Wheeler, N.J. "Pluralist and Solidarist Conceptions of International Society: Bull and Vincent on Humanitarian Intervention", *Millennium: Journal of International Studies*, Cilt 21, 1992, s.463-89.
- Wheeler, N. J. *Saving Strangers: Humanitarian Intervention in International Society*, Oxford, Oxford University Press, 2000.
- Wight, Martin "International Theory: The Three Traditions", Brian Porter ve Gabriele Wight (der.), Leicester, UK: Leicester University Press/Royal Institute of International Affairs, 1991.
- Wight, Martin "Systems of States" Hedley Bull(ed.), Leicester, UK: Leicester University Pres, 1977.
- Wight, Martin "Why Is There No International Theory?", Herbert Butterfield ve Martin Wight(der.), *Diplomatic Investigations*, London, Allen and Unwin, 1966.
- Wight, Martin *Power Politics*, Hedley Bull ve Carsten Holbraad (ed.), London, Penguin, 1986, 2. baskı.
- Williams, John "Pluralism, Solidarism and the Emergence of World Society in English School Theory", *International Relations*, Cilt 19 Sayı 1, 2005, s. 19-38.
- Yurdusev, Nuri "Uluslararası İlişkiler Öncesi", *Devlet Sistem ve Kimlik: Uluslararası İlişkilerde Temel Yaklaşımlar*, Atilla Eralp (der.), İstanbul, İletişim Yayınları, 1996, s. 47-51.

Summary

In this paper we aim to provide an overview of the English School (ES) of International Relations. We focus on its origins, main arguments, concepts and debates. The ES appeared as a theoretical construct in post-war England as a result of the studies conducted at the British Committee on International Politics. Its leading figures and founding fathers include Martin Wight, Herbert Butterfield, Adam Watson and Hedley Bull. The Committee investigated the nature of international politics through the study of its institutions (such as diplomacy, war, balance of power) norms, and rules. They relied on political philosophy, international law, and history to form their “international theory.” The founding fathers focused on two sets of triads in their analysis of international politics. The first triad was concerned with the level of analysis and included the international system, international society, and world society to capture various levels of interaction in world politics. International system refers to the most basic form of interaction among states. International society refers to a group of states bound by shared norms, rules, and institutions. World society refers to the community of humankind. The second triad was closely related with the first and is based on three traditions of international thought identified by Wight as Realism (associated with Machievelli), Rationalism (associated with Grotius), and Revolutionism (associated with Kant). They are closely related with the levels of international system, international society, and world society, respectively.

International society is the central concept of ES and the founding fathers focused on the nature and extent of the international society in their writings. Martin Wight and Hedley Bull engaged in more theoretical work on the nature, extent, and potential of international society while Adam Watson and Herbert Butterfield investigated the historical origins, evolution, and expansion of European and other international societies in their writings.

Hedley Bull also concerned himself with the problem of order in world politics, especially with the tensions between preservation of the international order and demands for justice. He identified two strands of thought, labeled pluralism and solidarism, in international theory and international law that are based on positive and natural law traditions, respectively. Pluralists favor order and rights of states over demands of justice and individual rights, while solidarists favor justice and individual rights against the state.

A second generation of ES scholars picked up this debate between the pluralists and the solidarists. This normative wing of the ES includes R. J. Vincent, Tim Dunne, and Nicholas Wheeler on the solidarist side and Robert Jackson and James Mayall on the pluralist side. They focus their energies on the issue of human rights and humanitarian intervention. They investigated under what circumstances humanitarian intervention is justified, if ever. Solidarists argue that it is acceptable and legitimate to violate the principles of non-intervention and sovereignty in order to stop gross human rights violations. Pluralists, on the other hand, argue that such a move is not legitimate as it can destabilize the international order. They also argue that the current norms of international behavior do not support such interventions. Therefore, they are against solidarism on both empirical and normative grounds.

Recent years have also witnessed the emergence of a structural wing out of the second generation of ES scholars. Led by Barry Buzan and Richard Little, the structuralists argue against the overwhelming attention paid by ES scholars to normative theorizing and suggests an alternative, structural reading of the key ES concepts and debates. They argue for clarifying the key concepts of international society and world society. They also try to bring economics and geography back into ES theorizing. The ES is a rich paradigm in its theorizing empirical work and allows its followers to use both normative and analytical analyses. In this sense the ES has the potential to become a ‘grand theory’ for the IR literature.